

Date Printed: 04/22/2009

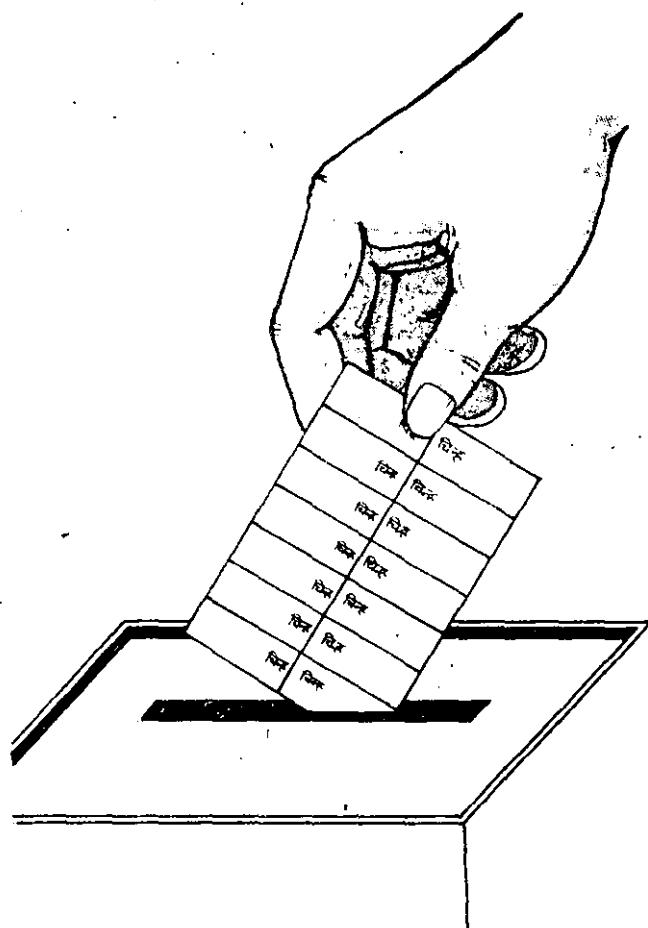

JTS Box Number: IFES_67
Tab Number: 104
Document Title: Election Education Monitoring Program
Document Date: 1988
Document Country: Nepal
Document Language: Nepali
IFES ID: CE01202

* 1 B 5 F E 3 6 9 - E 1 1 6 - 4 A E F - B 8 2 2 - A 0 D F D 5 1 F F 2 0 0 *

मतदाता शिक्षा अभियान कार्यक्रम

सर्च, काठमाडौं, पो. ब. ४२७७, कमलादी

पृष्ठभूमि

आजभोलि नेपालमा वहुदलीय प्रजातन्त्र आएको छ । यसभन्दा पहिले नेपालमा प्रजातन्त्र छ भनिन्थ्यो तर त्यो नाम मात्रको प्रजातन्त्र थियो । वास्तवमा भन्ने हो भने त्यो एकदलीय पञ्चायती व्यवस्था थियो । यस किसिमको अप्रजातान्त्रिक व्यवस्था समाप्त गर्नको लागि २०४६ साल फागुन ७ गतेदेखि जनआन्दोलन शुरू गरियो । यस जनआन्दोलनमा नेपाली जनताले सरकारी काममा असहयोग गरे, आफ्नो जीवनको समेत वास्ता गरेनन् । अनेक शारीरिक कठिनाई सहेर पनि राजनैतिक दबाव दिन छाडेनन् र जनआन्दोलनलाई देशको कुनाकाण्डा सम्म चर्काउदै लगे । आन्दोलनलाई नियन्त्रण गर्न नसक्ने अवस्था भएपछि श्री ५ वीरेन्द्रले जनभावना बुझी २०४६ साल चैत्र २६ गते पञ्चायती व्यवस्था स्वरेज गरी बहुदलीय प्रजातन्त्र ल्याई बक्सेको हो । वहुदलीय प्रजातन्त्र आएपछि त्यही अनुसारको नयाँ संविधान पनि लागु मै सकेको छ र यो संविधानले नेपाली जनतालाई प्रजातान्त्रिक अधिकार दिएको छ ।

नेपालमा जन आन्दोलन पछि वहुदलीय प्रजातन्त्र अन्तर्गत पहिलो आम चुनाव वि.सं. २०४८ वैशास्व महिनामित्र हुँदैछ । यसै सिलसिलामा सर्च संस्था (स्वतन्त्र, गैर राजनैतिक र सेवामूलक संस्था) ले नेपालको ३० जिल्लाहरूमा मतदाता शिक्षा अभियान शुरू गर्न लागिरहेको छ । यस अभियानको उद्देश्य गाउँघरका मानिसहरूलाई चुनावको महत्व बताई भोट दिन उत्साहित गर्ने र मतपत्रमा ठीक ठाउँमा छप लगाउन सक्ने बनाउनु हो । यसो भएमा स्वसालिएको मत धेरै बदर हुन पाउँदैन र यसले प्रजातन्त्रको जग बलियो बनाउन महत गर्दछ । संविधान अनुसार नेपालका १८ वर्ष उमेर पुगेका मानिसहरूले मत दिन पाउँछन् । नेपालमा १८ देखि २१ वर्ष सम्मका युवा युवतीहरूको संख्या १० लाख छ । यिनीहरूले मतदानमा पहिलो चोटी भाग लिने भएकोले यो अभियानले चुनावलाई राम्रो सहयोग पुऱ्याउनेछ ।

राजनैतिक चेतना

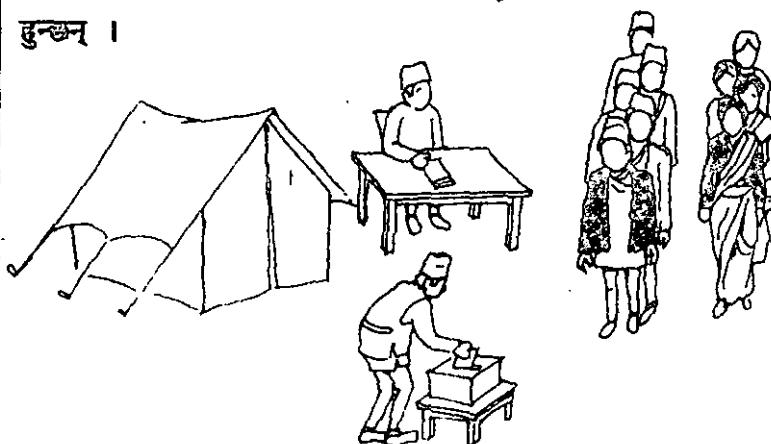
यस अभियानमा कार्यकर्ताहरू गाउँ गाउँमा जान्छन् । उनीहरूले गाउँलेहरूले बुझ्ने तरिकाले सजिलो भाषा बोलेर चुनाव के हो र मत स्वसालेर के हुन्छ ? मन्ने कुरा राष्ट्रोसंग बुझाई दिन्छन् । साथै कुन उम्मेदवारलाई मतदिने हो सबै निर्णय गर्ने अधिकार पनि व्यक्ति आफैमा रहेको हुन्छ भनि राष्ट्रोसंग बुझाई दिनुपर्छ ।

यसरी मत दिएर छानिएर गएका मान्छेले संसदमा आफ्नो जिल्लाको लागि राष्ट्रो काम गर्नु पर्दछ । यदि त्यस्ता व्यक्तिले जिल्लाको लागि राष्ट्रो हुने कोही पनि काम नगरेमा अर्को चुनावमा त्यस्ता व्यक्तिलाई मत दिन हुन्दैन भनि गाउँका मान्छेलाई स्पष्ट भनि दिनुपर्छ ।

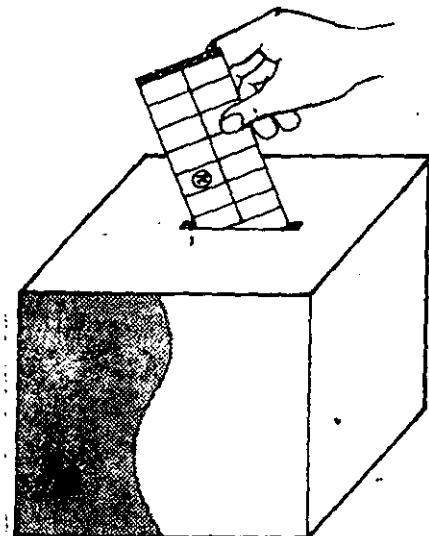
प्रजातन्त्र भनेको जनताको इच्छा अनुसार प्रतिनिधि छान पाउने छश्वरूप्या हो । त्यस्ता प्रतिनिधिले जनताको भलाई हुने काम गर्दछन् । प्रजातन्त्रमा जनताले छानेर पठाएका व्यक्तिहरूको सरकार बन्दछ । यस्तो सरकारलाई देश र जनताको भलो हुने काम गर्न जनताले अधिकार दिएका हुन्छन् ।

आमनिवाचन (चुनाव)

प्रजातन्त्रको जग वलियो बनाउन र यसलाई प्रभावकारी बनाउन निवाचनको ठूलो महत्व हुन्छ । सविधान अनुसार नेपालमा आम निवाचन हुरेक पाँच-पाँच वर्षमा गरिन्छ । निवाचन प्रतिनिधि सभा र राष्ट्रिय सभाको लागि गरिन्छ । प्रतिनिधि सभामा २०५ र राष्ट्रिय सभामा ६० जना सदस्यहरू हुन्छन् ।

राष्ट्रिय सभामा ६० जना मध्ये ३ जना महिला समेत ३५ जना सदस्यहरू प्रतिनिधि सभाले छानी पठाउँछ । १५ जना सदस्यहरू प्रत्येक विकास क्षेत्रका गाउँ र नगर इकाईबाट बनेको निर्वाचन मण्डलबाट छानिन्छन् । बाँकी १० जना श्री ५ बाट मनोनित हुन्छन् । त्यस्ता व्यक्तिहरू राष्ट्र र समाजप्रति उल्लेखनिय योगदान दिएकाहरू मध्येबाट पर्नेछन् ।

राजनैतिक पार्टी (दल)

श्री ५ वरेन्द्रले वि.सं. २०४६ चैत्र २६ गते राजनैतिक पार्टी (दल) हरूमा लागेको प्रतिवन्ध हटाईबक्स्यो र देशमा बहुदलीय व्यवस्था लागू गरि बक्स्यो । त्यसपछि नेपालमा राजनैतिक दलहरूले दलहरू गर्न गरी चुनावमा भाग लिन पाउने भएका छन् । अब नेपालमा विभिन्न ठाउँमा रहेका मानिसहरूले आफ्नो क्षेत्रको लागि सुहाउदो अथवा आफुलाई मन परेको पार्टीको उमेदवारलाई छान्ने छन् । यसरी आफ्नो मत दिनु अगाडि उनीहरूकै चुनावी घोषणापत्र र उनीहरूको सरकार बने देशको लागि के कस्तो गर्न स्वोजेको छ । त्यो सबै बुझेर निर्णय गर्नु पर्दछ ।

जनसंख्याको आधारमा प्रत्येक जिल्लाबाट प्रतिनिधिहरू छानिन्छन् । कुनै जिल्लाबाट ढाईमा ६ जना र कुनै जिल्लाबाट घटीमा १ जना सम्म प्रतिनिधिहरू निर्वाचित हुन सक्नेछन् । उमेदवार भएर चुनावमा भाग लिनको

लागि उसले आफ्नो पार्टीवाट पार्टीको टिकट लिनु पर्दछ । कुनै पनि पार्टीको टिकट नलिएका उम्मेदवारलाई स्वतन्त्र उम्मेदवार भनिन्छ ।

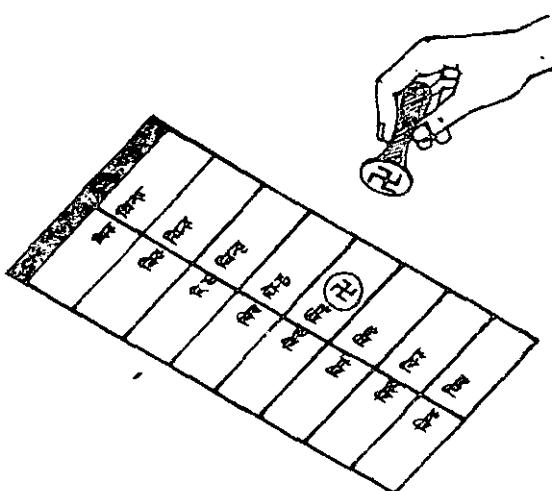
स्वतन्त्र उम्मेदवारले कुनै स्वास स्थानिय वा राष्ट्रिय विषयलाई लिएर चुनाव लड्न पाउँदछन् । उनीहरूले चुनाव लड्नको लागि निर्वाचन आयोगले निर्धारण गरेको प्रक्रिया पूरा गर्नु पर्दछ ।

चुनाव चिन्ह

आम निर्वाचनमा हरेक पार्टीलाई छुट्टाखुट्टै चुनाव चिन्ह दिइन्छ । स्वतन्त्र उम्मेदवारहरूले पनि छुट्टाखुट्टै चुनाव चिन्ह पाउँदछन् । मतदाताहरूले आफ्नो मन परेको उम्मेदवारको चिन्ह भएको कोठामा छाप लगाउनु पर्दछ । छाप होसियारीपूर्वक लगाउनु पर्दछ । कोठा बाहिर अलिकिति पनि पर्न गयो भने भोट काम नलाग्ने हुन्छ । यसरी छाप लगाएपछि ठीकसँग मतपेटीकामा मतपत्र स्वसाल्नु पर्दछ । महिला होसु वा पुरुष, एक व्यक्ति एक भोटको हिसावले मत दिन पाइन्छ । मतपेटीका बाहिर रहेका मतपत्रहरू रद्द हुनेछन् ।

मत (भोट) स्वसाल्नुको महत्व

चुनावमा एक मतको पनि दूलो महत्व हुन्छ । किनभने एउटैमतले पनि द्यार्ने वा जित्ने निर्णय हुन्छ । एक एक मतहरू जम्मा भएर जुन उम्मेदवारले सबमन्दा बढी भोटहरू ल्याउँछ उनै जितेर संसदमा आनिएर जान्छन् ।

यदि आफूले भोट स्वसालेन भने अरू मानिसले आफ्नो नाममा नियम विपरित भोट स्वसाल्ने सम्भावना हुन्छ । यसो भयो भने आफ्नो भोटको दुरूपयोग भयो र आफूले नचाहेको उम्मेदवारले जिल्ले डर हुन्छ ।

सरकार

हरेक जिल्लाखाट जिल्लाको जनसंख्याको आधारमा १ जनादेशिकी द्वारा जनासम्म उम्मेदवारहरू चुनाव जितेर प्रतिनिधि सभामा जानेछन् । प्रतिनिधि सभामा जुन पार्टीले बहुमत प्राप्त गर्दछ त्यही दलको नेता प्रधानमन्त्री नियुक्ति हुनेछन् । उनकै सिफारीसमा मन्त्रिपरिषद्का अन्य सदस्यहरू नियूक्ति हुनेछन् । यसरी प्रधानमन्त्री र अन्य मन्त्रीहरू भएको एउटा सरकार बन्ने छ । सरकारले देश र जनताको भलो हुने काम गर्दछ ।

संविधान

जुनसुकै देशमा पनि शासन व्यवस्था राप्रोसंग चलाउन एउटा संविधान बनाइएको हुन्छ । यो देशको मूल कानून हो । अरू ऐन कानूनहरू यसैको आधारमा राप्रो संग नवाफिने गरी बनाइएको हुन्छ । नेपालको संविधान २०४७ तयार गर्नको लागि नेपालका प्रमुख पार्टीहरूको र राजाको प्रतिनिधि समेत भएको एक आयोग बन्यो । यस आयोगले तयार गरेको संविधानको मस्यौदालाई मन्त्रिपरिषद्ले आवश्यक थपघट गरेर श्री ५ वीरेन्द्र समक्ष पेश गय्यो । राजाले यसलाई स्वीकार गरी लालमोहर बक्स्यो । यसरी नेपालमा नयाँ संविधान लागू भएको छ ।

नयाँ संविधानको मुख्य बुँदाहरू

संविधानका मुख्य चार बुँदाहरू छन्:-

१. संविधानिक राजतन्त्र-राजा संसद प्रति जवाफदेही हुने, मन्त्रिपरिषद्को सत्त्वाह र सहमति अनुसार मात्रै काम गरिबक्सने ।
२. देशको सार्वभौमसत्ता (सबै शक्तिको श्रोत) जनतामा निहीत हुन्छ ।
३. बहुलीय प्रजातात्त्विक व्यवस्था
४. नेपाली नागरिकको आधारभूत मानवीय अधिकारको सुरक्षा ।

ID #: _____

Country NEPAL

Year ? Language NEPALI

Copyright(IFES/Other) Intended Audience(Adult/YA)

Election type _____

Material type _____

Notes Voter Education Program